

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm V. Contingit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

vel crimen, si non venerit, imponitur ei silentium perpetuum, ne in posterum infamet. *l. Diffamari. §. C. De ingenuis*, est enim & hæc privilegij de falsitate coargutio species quædam diffamationis, ut docet *Bart. in l. Titia. ff. de accus. Anton. & Abbas hic. n. 3.* & ita habemus casum, in quo sententia ferri potest contra absentem, lite non contestatâ.

3. Quæritur 1. Num sententia ista, si post culpabilem absentiam lata sit contra Archiepiscopum, etiam ad successores transeat, videtur negandum, quia delictum personæ non debet in Ecclesiæ detrimentum redundare. *reg. 76. in 6. cap. 3.* sed contrarium est verum, quia ut glossa dicit *in cit. reg. Abb. in cap. 1. De dolo. Felin. hic. num. 6.* negligentia Prælati in judicialibus obest Ecclesiæ, conceditur tamen ei, si læsa sit restitutio in integrum. *c. 3. de in integrum. restitut.*

4. Quæritur 2. Si Archiepiscopus lacerasset privilegium, num monasterium obtinere debuisset exemptionem contra Ecclesiam Cantuariensem. affirmandum cum Abbate hic, idque ex pluribus capitulis. Ostenditur 1. Propter antecedentem sententiam, pro qua est juris præsumptio, donec legitima exceptio, quæ etiam post latam sententiam opponi potest (videlicet instrumentum fuisse falsum & supposititum) ostendatur, in hoc autem casu, ut ponimus, ostendi non poterit instrumenti falsitas, si laceratum sit vel abiectum.

2. Melior in dubio debet esse conditio possidentis, ponimus autem monasterium esse in possessione exemptionis, igitur tamen etsi pro eo sententia lata non sit, tamen præsumptio est, donec contrarium ostendatur, quare interim etiam possessione privari non potest, nec quidquam ei ab Episcopo tanquam subiecto imperari, alioquin competeret interdictum possessionis retinendæ, uti *Felin. hic docet n. 11. Dominic. §. ult. in 6. Innoc. & Abbas in c. Venerabilis. n. 3. de censibus.*

3. Quia subtrahæta est parti copia probationis, igitur perinde censeretur, ac si plenè probatum sit, prout existimat hic *Abbas*

n. 5. Sed hæc ratio difficultatè habet, quia licet verissima sit in causâ priuatâ, si v. g. Titius subtrahat, laceret, aut igni iniiciat instrumentum, quod plena contra ipsum probatio adesse censeatur, iuxta *l. Si de possessione 20. de prob. ubi Bart.* ait, probare furtum instrumentorum suorum, est sufficiens probatio contra furem, hæc tamen doctrina locum habere non videtur in casu nostro, quo agitur de iuribus Ecclesiæ; obstat enim regula, quod delictum personæ (maximè si in commissione sit extrajudiciale) Ecclesiæ obesse non debet, quare dicendum, quod in hoc casu Ecclesiæ admittenda sit, si ex alio capite ostendere velit subiectionem monasterij, aut falsitatem instrumenti v. g. per testes.

CAPITVLVM V.

Contingit.

PARAPHRASIS.

Abbas & Conventus S. Secundi questi sunt Cælestino III. interdum contingere, ut si litem habeant cum aliquo, privilegium suum exhibere cogantur adversario, atque ita occasione vnius capituli plura nova litigia consequi. Ad hæc respondit Papa, si requisiti fuerint super exhibendo privilegio, indulgentiâ, vel instrumento, ut in præsentia iudicis, aliorumve prudentum virorum ab ipso deutorum tantummodò recitari faciant, seu prælegi, ita ut si de vno tantum privilegij capitulo quæstio sit, illud duntaxat, describatur, & parti adversariæ tradatur.

SUMMARIUM.

1. Instrumentum vel privilegium, quod quis coram iudice allegat, totum adversario legi debet: sed solum illud capitulum edi debet, super quo controversia est, vel ex quo ea dependet.
2. Ratio redditur prædictæ constitutionis Pontificiæ.
3. Edere cogitur privilegium aut instrumentum Actor & Reus, si ille agendo, & hic

“ “ 2

excip-

excipiendo fundet intentionem super eo.
 4. Casus ponitur, quo totum privilegium vel
 Instrumentum edī debet.

1 **N**ot. I. Si pars litigans in causā suā in-
 structionem aut defensionem, privi-
 legium, indulgentiam, aut instrumentum
 alleget, non cogitur illud ponere apud acta
 iudicii, sed permittit tantum, ut presente
 adversario totum legatur, illud autem ca-
 pitulum, super quo controversia est, seu ex
 quo ea dependet, describatur, & copia par-
 ti adversariæ tradatur, ita etiam habetur in
 cit. cap. *Cum persona*, & explicat ibi gl. verb.
Integraliter.

Pro intellectu in primis adverte, quod
 aliud est edere instrumentum, & aliud præ-
 legere, nam edere est describendi copiam
 facere, seu exemplum inde sumendi. *l. 1. §.*
edere. ff. de edendo. Sin autem prælegatur
 tantum instrumentum, tum audiens ple-
 nam inde notitiam ferme non accipit, ut
 docet glossa, & Francus cit. cap. *Cum persona*,
Abbas & Felin. c. Ultra. de test. ubi aiunt, eum
 qui tantum legi audiuit dicta testium, non
 plenè ea didicisse.

2 Sed hanc rationem non arbitror esse
 principalem, cur instrumenta non edantur,
 sed tantum prælegantur adversario; quan-
 doquidem ex solâ lectione sufficientem ple-
 rumque notitiam capere possit, cum etiam
 assessores & consiliarij in curiis principum
 sententiam dicere soleant vno tantum le-
 gente, aut referente instrumenta, aliasque
 probationum partes. Alia itaque causa red-
 di debet, ne adversarius, vel alij si copiam
 privilegij consequantur, nova litigia exsu-
 scitent, ideò non cogitur aliquis privile-
 gium edere, nisi causa, de qua lis est, id
 postulet; sola autem prælectio non po-
 test dare ansam novæ litis, cum adversa-
 rius nihil producere possit, Reus autem
 contra quem agitur, instrumenta propria
 edere non cogatur.

3 Adverte 2. Si vel Actor agendo vel
 Reus excipiendo fundet intentionem su-
 per privilegio, aut instrumento sibi pro-
 prio, tum iudicis officio cogi potest, ut

illud in originali exhibeat. *l. 1. §. edenda. ff.*
de edendo. & videri potest *Gail lib. 1. obseru.*
num. 11. ideò nimirum, ut & iudex cau-
 sâ merita cognoscat, & adversarius sciat,
 rectè actor agat, necnè, & quomodo
 se contra eum defendere possit, ut docet
 glossa in cit. *l. 1.* Sin autem Actor vel Reus
 intentionem suam non fundet super pri-
 vilegio sibi proprio, tum illud edere non
 cogitur. *cit. §. Edenda.* ubi dicitur, quod a-
 liquis non cogitur edere instrumenta, qua-
 bus usus non est, & in *l. Qui accusare. 4.*
Cod. eodem. quod Reus ad petitionem A-
 ctoris edere instrumenta non cogatur, quia
 Reus absolvi debeat, si actor ex propria
 veluti penu probationes afferre nequeat. I-
 deò autem in *c. Cum persona*, exempti pri-
 vilegium exemptionis petenti Ordinatio ex-
 hibere debent, quod ipse ex communi iure
 habeat fundatam intentionem, quamob-
 rem qui exemptos se dicunt, fundant se in
 exceptione, quam probare debent, ideòque
 privilegium exhibere.

His intellectis, in notando dictum est 1.
 quod agens vel excipiens qui fundat se su-
 per privilegio &c. non cogatur relinquere
 iudici illud apud acta, ut docet *Abbas &*
Felin. num. 7. Ratio dari debet, ne copia inde
 accipiatur, unde novæ lites oriantur, deinde
 nō privilegium amitatur; debet tamen pe-
 tenti iudici in manus tradi ad cognoscen-
 dum valorem eius, & plenum intellectu
 secundum antecedentia & consequentia ca-
 piendum, ut colligitur ex *c. Cum persona*,
iuncta gl. verb. Integraliter, & docet *Bartolus*
in l. Argentarius. 10. §. Edi. ff. De edendo. arg.
l. Incusle. 24. ff. de legibus.

2. Dicitur est, totum privilegium præ-
 sente adversario legendum esse, ratio est,
 quia id inseruit plerumque ad plenum in-
 tellectum eius capituli, de quo agitur, liqui-
 dem & ex proëmio colligi solet, quo modo,
 conditione, aut intentione, privilegium &c.
 datum sit, & in fine quandoque apponitur
 clausula modificans & restringens omnia,
 quæ præcesserunt.

3. Dicitur est, quod tantum istud capitulum, de
 quo controversia est, seu quod ad intentionem
 liti-

litigantium spectat, edendum sit, ita ut copia tradatur, ratio est, quia circa illud capitulum lis jam orta est, ideoque expedienda utriusque parti relicta plena facultate causam tuendi, vel agendi, sed circa alia capitula cum lis orta non sit, non debet litibus orituris ansa præberi, idemque sentendum de testamento, quod totum legatario edi non debeat, sed eius tantum partis copia petenti dari, quæ ad ipsum pertinet, teste *Barr. in cit. §. edi. videatur gloss. magn. in cit. l. 1.*

Cæterum, si ex lectione instrumenti, aut privilegii videatur iudici, capitula inter se connexa esse, ideoque ad controuersiam discussionem omnia pertinere, tum jubere potest, ut totum edatur, non tantum iudici, sed etiam aduersario, ut *Felin. hinc docet n. 1.*

CAPITVLVM VI.

Inter.

PARAPHRASIS.

Controuersia erat inter Abbatem S. Donati, nomine monasterii, & Mediolanensem Archiepiscopum super portu Scozulæ & annexis, quæ monasterium ad se pertinere dicebat, ideoque sibi cum fructibus perceptis restitui petebat: saluo iure addendi, vel demendi libello. Et intentionem suam probauit, per privilegium Luithardi comitis quondam Episcopi Lucani fundatoris, qui ea monasterio donauerat. 2. Per instrumentum sententiæ pro monasterio ab Asperto quondam Archiepiscopo mediolanensi latæ ex Ludouici Imperatoris delegatione. 3. Ex privilegio Henrici Imperatoris, qui ea omnia monasteria confirmauit, vel etiam contulit. 4. Ex instrumento locationum, quas Abbates variis temporibus faciebant. 5. Per productos testes probare nitebatur, quod supra annos 50. in possessione fuerit, & quod fama publica sit de donatione à Luithardo factâ monasterio. Sed contra privilegium dona-

tionis multa ab Archiepiscopi procuratore obiiciebantur. 1. quod maximè consumptum sit in annotatione indictionis, ubi falsitas facillè deprehendi potuisset. 2. Cum charta vetustissima videretur, scriptura visa est recentior. 3. Sigillum vitiosè appositum videbatur, partim quia Cæsaris potius referebat imaginem, quam Episcopi; partim quia in vna sigilli parte cera nec in planitie, nec in colore parti alteri similis apparebat; partim quia in nomine Luithardus duæ literæ, ita ut æquè Lotharius legi posset, imò spatia interiecta in literis omnibus ita se habeant, ut Lotharii nomen magis conueniret, partim quia cera ex parte interiore erat vetusta, ex parte autem exteriori recens & mollis; insuper sub vetusto sigillo charta erat perforata, & per glutinum nouæ appositæ ceræ fulcrum ipsi additum, sed & eadem falsitatis species in cæteris fermè Imperatorum privilegiis apparebat, præter privilegium Henrici, quod tamen etiam ad fidem faciendam sufficere non videbatur, quia nec publicâ manu confectum erat, nec authenticum sigillum habebat, ad quod ex mediâ parte fuerit consumptum, & vltima nominis syllaba icus appareret, ut non minus Ludouici sigillum esse potuisset.

Instrumentum quoque latæ sententiæ multumodè suspectum erat, tum quia quædam in ipso literæ apparebant, tum quia notarii subscriptio aliam manum præferbat, quam scriptio instrumenti, quâ tamen notarius in subscriptione profiteretur se manu suâ scripsisse, litera quoque recentior videbatur, quam charta, & atramentum, aquâ infectum, ut vetustius appareret; in omnibus autem privilegiis imperialibus, licet posterioribus, nulla mentio sententiæ latæ.

Sed etsi ponamus legitimum esse instrumentum de latæ sententiâ, tamen Ecclesiæ Mediolanensi non præiudicat, cum lata dicatur inter alios, res autem inter alios acta aliis non præiudicat, quare nec attestaciones, quæ in eodem instrumento